

AMERIKAI KÜLPOLITIKAI IRÁNYZATOK:
LIBERÁLIS, KONZERVATÍV ÉS PROGRESSZÍV
INTERNACIONALIZMUS¹

BEVEZETÉS

Az Amerikai Egyesült Államok külpolitikájának elemzése és értelmezése ambivalens kihívás. Egyfelől a nemzetközi politikai összefüggéseket, helyzetértékeléseket és döntéshozatali logikákat leíró elméletek jelentős részben az amerikai külpolitikai gyakorlat megfigyelésére támaszkodnak. A nemzetközi kapcsolatok főbb elméleteinek tézisei az akadémiai szférán túl a szakpolitikai és közéleti diskurzusokban is fellelhetők, mivel az utóbbiak gyakran hivatkoznak a legismertebb irányzatok valamelyikére: az önérdek mentén hatalomért és biztonságért versengő államok anarchikus (realista), a nemzetközi gazdasági-kereskedelmi, ideológiai és intézményi kötődések békésebb (liberális), valamint a transznacionális közösségeket képező kulturális és társadalmi értékek mentén formálódó (konstruktivista) világképre. Másfelől e világképek sokszor elégtelennek bizonyulnak a valóság megértéséhez, hiszen zárt rendszereket alkotnak, amelyek a nemzetközi politikai gyakorlatban ritkán érvényesülnek maradéktalanul. Mi több az amerikai külpolitikáról szóló vitákban gyakran lehet találkozni az eredeti fogalmak leegyszerűsített, hiányos vagy épp kiforgatott változataival.²

Mindennek fényében érthető, hogy az amerikai külpolitikát az érdekek és az értékek egyaránt jellemzik, illetve találó kifejezés, hogy története egyszerre „mítosz és valóság”.³ Az Amerikai Egyesült Államok külpolitikájában az egyik leggyakrabban visszatérő kettősség (mítosz és valóság) a nemzetközi politikában proaktív (internacionalista) és a külvilágtól elzárkózó

¹ A tanulmány szakmai lektora Magyarics Tamás.

² SNYDER 2004: 54–61.

³ Lásd MAGYARICS 2014.

(izolacionista) gondolatok versenye. Washington világpolitikai befolyása okán az előbbiek dominanciája evidensnek tűnhet, holott az utóbbiak is rendszeresen megmutatkoznak.⁴ A fentebb említett fogalmi bonyodalmak tükrében érdemes megvizsgálni, hogy mit is jelent korunk „amerikai internacionalizmusa”. Ennek megfelelően az alábbiakban egyrészt bemutatjuk a liberális internacionalizmus, valamint konzervatív és progresszív variánsának elméleti téziseit, másrészt az elmúlt évek amerikai kormányzatainak kiemelt külpolitikai gyakorlatát. Bár a főáramlatnak tekintett liberális irányzat alternatívái is aktív külpolitikát hirdetnek, eltérő logikájuk miatt az izolacionizmus vádját vonják magukra, így a külvilág számára fokozottan indokolt e változó megközelítések vizsgálata és megértése.

AZ AMERIKAI INTERNACIONALIZMUS FŐBB TÍPUSAI

A közkeletű vélekedés szerint az Amerikai Egyesült Államok eredetileg a külvilággal (különösen Európával) szemben politikai és katonai izolacionizmust vallott, a második világháborútól azonban az internacionalizmus uralja az amerikai külpolitikai diskurzust.⁵ Mindazonáltal az „internacionalizmus” volt előbb: a kifejezés a 19. századi nemzetközi békemozgalomhoz és munkástársulatokhoz volt köthető, és nem az elszigeteltség, hanem az európai hatalmi politika ellenében fogant. Az „izolacionizmus” kifejezés a második világégést megelőző években terjedt el, és a totalitárius diktatúrák felemelkedésére reflektált, éles kritikát hordozva a nemzetközi együttműködésben és békében reménykedő internacionalizmussal szemben. Amerikában a világháborús részvétel körüli viták során alakult ki a ma ismert izolacionista-internationalista diskurzus, az utóbbi győzelme pedig a semlegesség elvetését, majd a globális vezető szerep (hatalmi politizálás) felvételét eredményezte. Mivel ez szintén nagy vitát generált, a diskurzust nagyban meghatározó Henry Luce újságíró bevezette a sajátos „amerikai

⁴ Lásd KRAUTHAMMER 1985.

⁵ CROTHERS 2011: 22–23.

internacionalizmus” gondolatát,⁶ utat nyitva az aktív amerikai külpolitika árnyaltabb értelmezéseinek.

Liberális internacionalizmus

A második világháború végétől az amerikai internacionalizmus főáramlatát a liberális irányzat jelentette. Kidolgozottság és forma tekintetében a liberális internacionalizmus rendelkezik a legnagyobb hagyománnyal, gyökerei jóval e térnyerés előtti időkre nyúlnak vissza. Általános alapelvei európai eredetűek, rögzítésük Immanuel Kant nevéhez köthető: az 1795-ben megírt *Az örök béke* című munkája kifejtette, hogy a kor viszonyai között liberálisnak nevezhető köztársasági modellt követve az országoknak egy nemzetközi föderációt kell alkotniuk,⁷ ami határokon átívelő szabad mozgást és kereskedelmi kapcsolatokat tesz lehetővé. A liberális internacionalizmus elsődleges amerikai képviselője Woodrow Wilson volt, aki egy, a kanti modellre emlékeztető víziót próbált vinni az első világháború lezárásába. Koncepciója 14 pontból állt, amelyek közül kiemelendő a fegyverzetkorlátozás, a demokratikus politikai berendezkedés és a nemzetközi kereskedelem szabadságának szorgalmazása. E „wilsoni triád” kiegészült a globális békét és stabilitást biztosítani hivatott Nemzetek Szövetségének ötletével,⁸ ami már a kezdetektől élénk vitákat szült. Ez utóbbiak árnyékában Woodrow Wilson személye és internacionalizmusa mindmáig egy meghatározó, de egyúttal ellentmondásos téma az amerikai külpolitikai gondolkodásban. Wilson a Nemzetek Szövetsége alapokmányának ratifikációs vitájában vereséget szenvedett, és ennek eredményeképp az Amerikai Egyesült Államok nem csatlakozott az amerikai kezdeményezésből létrejött szervezethez. Ugyanakkor a wilsonizmus továbbra is hivatkozási pontot, sőt külön hagyományt⁹ jelent az amerikai internacionalizmusról folytatott szakértői és közéleti diskurzusban. Mindez jó és rossz értelemben egyaránt

⁶ WERTHEIM 2024: 56–75, 80.

⁷ KANT 1971: 56–63.

⁸ MANDELBAUM 2002: 24.

⁹ MEAD 2002.

igaz, ugyanis Wilson gondolatainak időtállósága ma sem egyértelmű: elvileg a második világháború után megalapozott, majd a hidegháborút követően kibővített nemzetközi rend wilsoni alapelveket követ, ám részleteiben inkább egy realista jegyekkel tűzdelt vadhajtásnak tűnik, különösen az amerikai részvétel érdekvezérelt logikáját és hegemon hatalmi természetét illetően.¹⁰

A napjainkban liberális internacionalizmusként ismert irányzat a kanti (és részben wilsoni) tézisek alapján szorgalmazza a demokratikus rendszerek és normák, az államokat tömörítő nemzetközi intézmények, valamint a határokon átívelő szabadkereskedelem támogatását. Ezek képezik a liberális nemzetközi rend pillérjeit, amelyek együttesen és kölcsönösen erősítik a nemzetközi békét és egymást.¹¹ Mindennek jegyében a liberális internacionalizmus egyik sajátossága a politikai szabadságba vetett bizalom: egyrészt az irányzat követői optimisták a „történelem végét” illetően, közel egyetemesnek tekintve a liberális demokrácia és a szabadversenyos kapitalizmus iránti igényt az emberiségben.¹² Másrészt meggyőződésük, hogy a liberális demokráciák elvi és pragmatikus megfontolásokból sem fogékonyak az egymással folytatott háborúra, tehát e „demokratikus béke”¹³ körének bővítése kifejezetten célszerű. Mindemellert a liberális internacionalizmus újabb irányzatainak követői a nemzetközi szabadkereskedelem mellett a szélesebb gazdasági és transznacionális kapcsolatok révén jelentkező „komplex interdependenciák” jelentőségét is kiemelik,¹⁴ rávilágítva a kölcsönös sebezhetőségek és sérülékenységek összekötő szerepére. A modern liberális internacionalizmus főbb teoretikusai (például G. John Ikenberry és Daniel Deudney) a rend működése kapcsán kiemelik még a gazdasági kapcsolatokból eredő abszolút (kölcsönösen kedvező) előnyszerzés logikáját, a biztonsági viszontkapcsolás szintén kölcsönös előnyeit, illetve a széles körben (de kiváltképp a gazdasági és politikai elitekben) kialakuló közös polgári identitás kötelékét. Végül a rend stabilitása (és az amerikai szerepvállalás) szempontjából elengedhetetlen egy hegemon hatalom által

¹⁰ KNOCK 2009: 26, 46–50.

¹¹ RUSSET–ONEAL 2001: 35.

¹² FUKUYAMA 1989: 4.

¹³ DOYLE 1983: 209–217.

¹⁴ NYE 1988: 237.

képzett biztonsági garancia, amely ugyanakkor politikai értelemben legitim, vagyis nemzetközi intézményeken és szabályokon keresztül (a kisebb szereplők bevonásával) érvényesül.¹⁵

A liberális internacionalizmus és nemzetközi rend szakirodalmának méretével csak a válságokról szóló anyagok mennyisége versenyez. A liberális teoretikusok közül egyesek már a hidegháború alatt figyelmeztettek, hogy a pillérek stabilitását könnyen megrengetheti egy átfogó nemzetközi gazdasági válság, és hogy a katonai és pénzügyi hegemon szerepét vállaló hatalom is csak addig tudja alátámasztani a rendet, amíg ennek előnyeit a hátszágban nem övezik kétségek.¹⁶ A 2008-as pénzügyi-gazdasági recesszió (és a 2020-as koronavírus-járvány, illetve annak gazdasági utóhatása) megkérdőjelezte a liberális nemzetközi rend és az abban betöltött amerikai szerep fenntarthatóságát. A válság beálltát a liberális teoretikusok is elismerték, miközben sokan ok-okozati vitákba keveredtek. Ez utóbbiak lényegében arról szólnak, hogy amikor az Amerikai Egyesült Államok érvényesíti hegemon hatalmát egy-egy politikailag kényes nemzetközi ügy eldöntésében, akkor ezzel vajon félreértelmezi (önzően kihasználja), finomhangolja (új helyzeteknek megfelelően fejleszti) vagy megszegi (lényegében lebontja) a szabályokat és végső soron a rend egészét. Ennek megfelelően az amerikai liberális internacionalizmus külföldön és otthon egyaránt nyomás alatt van: egyfelől a szövetségesek, partnerek és kihívók továbbra is elvárják Washingtontól, hogy hegemoniájával liberális elvek szerint éljen, és ezzel tartsa kiszámítható pályán saját külpolitikai mozgását. Másfelől ez utóbbi az amerikai közéletben feszült vitákat generál, különösen annak tükrében, hogy a hegemon szerep milyen politikai, pénzügyi, katonai költségekkel jár, és hogy ez utóbbiak diplomáciai árukapcsolását (vagyis a többi országgal szemben előnyös pozíciókra váltását) a liberális modell nem mindig teszi lehetővé.

¹⁵ DEUDNEY–IKENBERRY 1999: 181.

¹⁶ DOYLE 1983: 233.

Konzervatív internacionalizmus

Paradox módon az amerikai konzervatív internacionalizmus gyökerei abban a konzervatív nacionalizmusban leledzenek, amely bizonyos értelemben az amerikai politikai kultúrán belül is belső ellentmondásokkal küzd. Az amerikai konzervativizmus egyes tézisei (például a helyi politikai és társadalmi hagyományok védelme) visszavezethetők az Óvilágban fogant konzervatív alapvetésekre, amelyek legfőbb képviselője Edmund Burke és az 1790-ben publikált *Töprengések a francia forradalomról* című írása volt. Az amerikai konzervatívok belső feszültsége abból ered, hogy egy olyan ország politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális értékeit védelmestik, amely forradalomból és a klasszikus liberális értékek megvallásából született. Ez a külpolitikára is igaz: egy politikai és kereskedelmi szempontból szabadabb nemzetközi környezet a konzervatívok szemében is az Amerikai Egyesült Államok érdekeit szolgálja. Tartózkodásuk inkább a nemzeti szuverenitás védelmének igényéből és a katonai erő nagyobb szerepéből ered, így közösségüket jellemzően realista, keményvonalas, nacionalista, illetve beavatkozásellenes alcsoportok alkotják.¹⁷ E megosztottság ellenére elmondható, hogy a konzervatív külpolitikai gondolkodás sokáig domináns irányzatként létezett az amerikai történelemben: a politikai és katonai szövetségektől való tartózkodás, illetve a kereskedelmi kapcsolatok bővítése már George Washington elnök 1796-ban tett búcsúbeszédében, valamint Thomas Jefferson elnök 1801-es beiktatási beszédében is rögzített iránymutatás volt, de hasonlóan fontos alapelv az 1823-ban közzétett és az európai nagyhatalmi politikát az Újvilágból kiszorítani hivatott Monroe-doktrína, valamint az 1899-ben a kínai kikötőkhöz való nemzetközi hozzáférést hirdető nyitott kapuk elve. A 20. század elején Woodrow Wilson liberális internacionalizmusa válaszút elé állította a konzervatívokat, akik a beavatkozásellenes, a keményvonalas és unilaterális, valamint az internacionalista táborokra bomlottak. Közülük a második világháború után az internacionalisták játszottak vezető szerepet az amerikai konzervatív külpolitika formálásában, amelyben a szovjet kommunista fenyegetés okán a keményvonalas és unilaterális táborra

¹⁷ DUECK 2010: 24–31.

tudtak támaszkodni. A hidegháború végével e szövetség ismét törékennyé vált, ami különösen a 2003-as iraki háború árnyékában volt látható.¹⁸

Gazdag előtörténete ellenére az amerikai konzervatív internacionalizmus mint kidolgozott és koherens külpolitikai irányzat viszonylag újnak mondható. Magát a kifejezést ugyan többen is használják (például Paul D. Miller és Kori Schake),¹⁹ leginkább átfogó kidolgozása azonban Henry R. Nau nevéhez köthető, aki a koncepcióról először 2008-ban értekezett,²⁰ monográfiát pedig 2013-ban közölt róla. E konzervatív külpolitikai irányzat nem a liberális párjának teljes tagadását, csupán az utóbbi logikájának és módszereinek újragondolását hirdeti.²¹ A külpolitikai logikát illetően a konzervatív internacionalizmus is hitet tesz a politikai és kereskedelmi szabadság mellett, ugyanakkor a demokrácia terjedésének támogatását nem egy egyetemes küldetésként, hanem egy földrajzi és kulturális feltételekhez kötött érdekként értelmezi. A módszerek tekintetében szkeptikus a nemzetközi szervezetekkel szemben, ellenben kiemelt szerepet szán az olyan nemzeti diplomáciának, amely mindvégig fegyveres erőre támaszkodik.²² Mindebből adódóan a konzervatív internacionalizmus nem osztja liberális párjának optimizmusát a „történelem végét” illetően, hiszen konzervatív olvasatban a gazdasági-kereskedelmi liberalizáció és innováció nem vezet szükségszerűen politikai liberalizációhoz, ahogy megfelelő kulturális környezet hiányában ez utóbbi sem tudja garantálni a békét és a stabilitást. Végül fontos megemlíteni, hogy a konzervatív internacionalizmus a külpolitikai célok meghatározásában inkább a szélesebb társadalmi legitimitást, semmint az intellektuális elit támogatását keresi, mivel a szabadság terjesztése és a nemzetközi konfliktusokban való részvétel csupán a hátország többségének bizalma esetén lehet fenntartható.²³

Tulajdonképpen a fenntarthatóság kérdése teszi a konzervatív internacionalizmust a liberális főáramlattal szemben egyszerre életképes

¹⁸ DUECK 2020: 4–17, 31–36.

¹⁹ Lásd MILLER 2016; SCHAKE 2024.

²⁰ NAU 2008: 6.

²¹ NAU 2013: 23–24.

²² NAU 2018: 23–24.

²³ NAU 2008: 10–11.

és életképtelen alternatívának. A liberális internacionalisták olyan ambiciózus célokkal terhelik az amerikai hegemon hatalmi képességeket, hogy az utóbbiak gyakran elégtelennek vagy költségesnek bizonyulnak,²⁴ míg a konzervatívok visszafogott és céltudatos agendája reálisabban teljesíthető lehet. Ugyanakkor e kimért hozzáállás más jellegű korlátokkal jár. Egyrészt a konzervatív internacionalizmus programjának következetessége még nem garancia arra, hogy élvezzi a republikánusok és szövetségeseik átfogó és szilárd támogatását: az amerikai jobboldal külpolitikai szempontból ma (is) megosztott, ugyanis hiányzik az a közös ellenség, amely a hidegháborúhoz hasonlóan tartós egységbe kovácsolná a nemzetbiztonságot hangsúlyozó keményvonalasokat, a szabadkereskedelmet szorgalmazó piaci-liberalizálókat, valamint a társadalmi rendet védő tradícionálisistákat. Ezzel szemben teret nyert a nacionalista és populista elitellenesség, amely korábbi konzervatív attitűdök tagadásával járt, és így identitás zavart okozott.²⁵ Másrészt a konzervatív internacionalizmus jegyében tett lépések mind otthon, mind külföldön félreérthetők: az irányzat egyes tézisei jól tükrözik az amerikai konzervatív külpolitikai gondolkodásban hagyományosan fellelhető nacionalista és realista benyomásokat, ám ez utóbbiak érvényesülése óhatatlanul magával hozza az izolacionizmus vádját – függetlenül attól, hogy az megalapozott vagy sem. A félreértések lehetősége külföldön még nagyobb, ugyanis az amerikai konzervatív külpolitika aktív nemzetközi fellépés esetén is a szövetségesek és partnerek kritikájával szembesül: a nemzetközi szervezetekkel szembeni szkepszis, illetve a felfegyverzett diplomácia alkalmazása sokakban a 2000-es évek neokonzervatív külpolitikájának emlékét keltik, holott a konzervatív internacionalizmus éppen ez utóbbi vereségének árnyékában fogant.

Progresszív internacionalizmus

A progresszív internacionalizmus történeti háttérét is egy alapvető kettősség jellemzi. Bár egy, a gyakorlatban kevésbé kipróbált irányzatról van szó,

²⁴ DUECK 2003: 1–2.

²⁵ CONTINETTI 2022: 408–412.

gyökerei régebbre nyúlnak vissza, hiszen már maga az „internacionalizmus” kifejezés is leginkább a Nemzetközi Munkásszövetséggel és a marxista mozgalommal volt társítható a 19. század második felében.²⁶ Az amerikai progresszív mozgalom az ekkor kibontakozó iparosodás és városiasodás társadalmi, gazdasági és politikai következményeire reagált, fellépve a korrupció ellen, illetve a közlekedési, közüzemi és munkakörülmények szabályozása mellett. Bár mindennek jegyében a mozgalom képviselői leginkább hazai kérdésekkel foglalkoztak, többük külpolitikai elképzelésekkel is rendelkezett. Az utóbbiak közül kiemelendő a beavatkozásellenes külpolitika, amely az 1898-as spanyol–amerikai háború, majd az első világháború alatt okozott törésvonalakat a politikai baloldalon. A birodalom- és beavatkozásellenes progresszív irányvonal legfőbb képviselője az egyébként a demokrácia-exportot is támogató William Jennings Bryan volt, aki Woodrow Wilson első elnöksége alatt külügyminiszterként szolgált, ám végül lemondott, tiltakozásképp az ellen, hogy Wilson fokozatosan távolodott a semlegesség és a békés közvetítés álláspontjától.²⁷ Részben e szakításból ered a progresszív internacionalizmus furcsa ambivalenciája: az amerikai politikában a „progresszív” szó jelentése majdnem kakofóniába fullad, ugyanis ideológiai tartalma folyamatosan változott. Alapvetően a politikai baloldalon belüli nem forradalmi irányzatnak tekinthető, legújabban pedig a „liberális” és a „szocialista” kifejezések közé esik. Az utóbbi két pólus közötti feszültség részben a Bryan–Wilson-törésből, részben pedig abból fakad, hogy a második világháború alatt az amerikai progresszív politikusok közül többen az antifasizmus jegyében szoros kapcsolatot áptak a kommunistákkal. A hidegháború beköszöntével ez utóbbi politikai értelemben halálosnak bizonyult, mégpedig olyannyira, hogy végül a Progresszív Párt végét is jelentette. Nyomdokába a gyakran radikálisnak nevezett „új baloldal” lépett, amely zászlójára tűzte a háborúellenes diáktüntetések, a polgárjogi mozgalom, a feminizmus, az ellenkultúra, valamint a nukleáris leszerelés ügyét. Végül e kérdések többségében a Demokrata Párt konszolidálta helyzetét, így a magukat progresszívnek tekintő politikai erők leginkább az 1970-es

²⁶ DAWLEY 2003: 15.

²⁷ BLOODWORTH 2009: 495–497.

évektől meghatározó neoliberális gazdaságpolitika ellenében határozzák meg magukat.²⁸

A hidegháború egyik hagyatéka, hogy a baloldali külpolitikai gondolkodás az akadémiai világ berkein belül rekedt, így bár napjainkban számos teoretikusa van (például Michael Walzer és Aziz Rana),²⁹ és bizonyos témákra (például a globalizáció, a háború, az egyenlőtlenségek és a klímaváltozás elleni fellépésre) külön figyelmet fordít, valójában nincs kiforrott doktrínája.³⁰ Hasonlóképp elmondható, hogy a külpolitikacsinalás terén a progresszív internacionalizmus képviselői sem rendelkeznek számottevő tapasztalattal, mindazonáltal az irányzat főbb téziseinek együttes olvasata a liberális internacionalizmus lehetséges alternatíváját képezi. Az amerikai progresszív külpolitikai gondolkodás egyik kiemelt kutatója Van Jackson, aki a mai progresszív internacionalizmus sajátosságainak jellemzésekor a liberális és a progresszív vonal közötti hasonlóságokat éppúgy kiemeli, mint a különbségeket. Ennek fényében kijelenthető, hogy (a konzervatív alternatívához hasonlóan) itt is inkább a liberális külpolitika áthangolásáról van szó. A progresszív internacionalizmus a liberális kanti modell minden céljával és elemével egyetért: helyesli a demokráciák nemzetközi gazdasági és intézményi együttműködését, valamint az ezek támogatását célzó aktív amerikai külpolitikát. Ugyanakkor a liberális nemzetközi rend mechanizmusait több szempontból kontraproduktívnak tekinti: egyrészt a politikai együttműködés lehetőségét inkább csak a liberális demokráciák kormányzatainak kínálná, nem tolerálva az autoriternek vagy akár illiberálisnak tekintett vezetők intézkedéseit. Másrészt a nemzetközi intézmények közül nagyobb szerepet adna azoknak, amelyek a nemzetközi gazdasági egyenlőtlenségeket orvosolnák, illetve ez utóbbi végett növelné bennük a hátrányosabb helyzetű országok politikai súlyát. Harmadrészt visszafogná az amerikai katonai erő méretét, és az elrettentés helyett a bizalomépítő diplomáciára támaszkodna.³¹ Mindez azt jelenti, hogy a progresszív külpolitika a nemzetközi béke garanciáját nem a közvetlen és intenzív

²⁸ JACKSON 2024: 40–44, 47–57.

²⁹ Lásd WALZER 2018; RANA 2022.

³⁰ ETTINGER 2020: 26–28.

³¹ JACKSON 2018: 179–183.

biztonsági problémák (például a geopolitikai rivalizálás aktualitásai), hanem a mögöttük meghúzódó egyéb kihívások (például gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek, korrupció és kleptokrácia, valamint autoriter és militarista attitűdök) kezelésében látja, amelyre különböző nagysztratégiák léteznek.³²

A baloldali, illetve progresszív internacionalizmus amerikai képviselői is elismerik eme irányzatok belső ellentmondásait, illetve kockázatait. Bár az izolacionizmus vádját egyiket sem érheti, valójában a célkeresztjükben lévő témák jellegéből adódóan kódolva van bennük a hazai és nemzetközi szféra különválasztásának lehetősége. Elvileg ez utóbbit a szóban forgó kihívások egyetemes jellegére hivatkozva tagadják,³³ ugyanakkor nem világos, hogy egyazon gazdasági-társadalmi agenda végrehajtása esetén azonos morális megítélés alá esne-e az amerikai kormányzat és annak valamely külföldi kihívója, ugyanis a hidegháborús tapasztalat alapján az ilyen nemzetközi fejlemények megvitatása az amerikai baloldal részéről inkább elmaradt. A másik ellentmondás ahhoz a gazdasági és nemzetbiztonsági elitekkel szembeni baloldali és progresszív gyanakváshoz köthető, amely elméleti szinten egy következetes tézis ugyan, ám gyakorlati szempontból megfosztja a döntéshozókat egy hatásos eszköz- és kapcsolatrendszerrel.³⁴ Megfordítva a dolgot: bizonyos alapvető feladatok (például a külföldi korrump elitek pénzügyi szankcionálása) kifejezetten fokozott nemzetbiztonsági képességeket igényel. Ennél súlyosabb probléma azonban, hogy a különböző progresszív nagysztratégiák eltérő módokon ugyan, de szinte mind egy olyan visszafogottságot várnak az Amerikai Egyesült Államok nemzetközi hatalmi szerepét és fellépését illetően, amely könnyen felbátoríthatja a regionális kihívókat és autoriter hatalmokat, teret engedve revizionista, illetve birodalmi ambíciók érvényesítésének.³⁵

³² JACKSON 2022: 554–559.

³³ ETTINGER 2020: 29.

³⁴ RANA 2022: 15–19.

³⁵ JACKSON 2022: 574–575.

AZ AMERIKAI INTERNACIONALIZMUS
A GYAKORLATBAN

Bár egyes szakértők a liberális nemzetközi rend válságának forrásait már a hidegháborút követő bővítés éveire visszavezetik, a liberális internacionalizmus az ezredforduló után szembesült jelentős belső és külső kihívásokkal, amelyek az elmúlt két évtized politikai, biztonsági és gazdasági fejleményei révén meghatározták az amerikai külpolitika agendáját. Ezzel párhuzamosan az egyes kormányzatok politikai irányultságának megfelelően a liberális, konzervatív és progresszív internacionalizmus koncepcióinak védjegyei is megmutatkoztak.

Liberális lendületvesztés és válság

A posztbipoláris korszak amerikai külpolitikáját a liberális irányvonal dominanciája jellemezte. George H. W. Bush elnök alapvetően egy megfontolt realista volt, amit talán legjobban az szemléltet, hogy a Bush-adminisztráció milyen gyorsan túllépett az 1989-es kínai diáklázadás leverésén, realista okokból,³⁶ és bár az utolsó hidegháborús elnök személyétől még a vízió gondolata is távot állt, a demokrácia és a szabadkereskedelem térnyerését ő is szorgalmazta.³⁷ Sőt, a liberális (wilsoni) nemzetközi válságkezelés máig egyetlen tankönyvszerű példájára az ő elnöksége alatt került sor (amikor az Egyesült Nemzetek Szervezetének illetékes tagállamai szabadon és egyértelműen megegyeztek a Kuvaitot ért iraki agresszió elleni fegyveres beavatkozásról, amely aztán a mandátumnak megfelelően és sikeresen teljesült). Az 1990-es években a liberális rend és a globalizáció nagy lendületet vett: William J. Clinton külpolitikája a „bővítés” jelszavát követte, amikor a nyugati integrációs struktúrák kiterjesztését szorgalmazta mind a biztonság, mind a gazdaság terén. A fordulatot a 2000-es évek biztonságpolitikai fejleményei hozták: az eredetileg egy realizmus felé hajló, „sajátosan amerikai internacionalizmust” hirdető George W. Bush elnök a 2001. szeptember 11-i

³⁶ Lásd BUSH–SCOWCROFT 1998: 86–111.

³⁷ MC CRISKEN 2003: 131–135.

terrortámadások árnyékában a terror elleni globális háborúra vállalkozott,³⁸ amelynek agendáját nagyban befolyásolták neokonzervatív elképzelések. Ennek megfelelően a háború két hadszínterén (Irakban és Afganisztánban) az amerikai célok demokráciaexportot is felöleltek, miközben Washington unilateralizmusa (főleg Irakban) a legfontosabb nemzetközi szervezetek (ENSZ, NATO) egységét is megtörte. Az előbbiek kudarcot, az utóbbiak legitímációs válságot hoztak. Mindemellett a katonai vállalkozások súlyos anyagi költségekkel is jártak, e terhet pedig tovább fokozta a 2008-as pénzügyi-gazdasági visszaesés, ami az amerikai elnökválasztási kampányt is felforgatta. Sőt, a 2010-es évekre az amerikai hatalom olyan politikai, társadalmi, gazdasági és nemzetközi biztonsági problémákkal nézett szembe, hogy újra hódítani kezdett „Amerika hanyatlásának” gondolata.³⁹

Barack H. Obama elnöksége már a liberális nemzetközi rend válságtünetei közepette bontakozott ki, jöllehet külpolitikája még a liberális internacionalizmus logikáját követte. Az elnök egy sor globális biztonsági fenyegetést és kihívást helyezett előtérbe (többek közt a nukleáris fegyverek elterjedését és a klímaváltozást), az ezekből fakadó „közös érdekek” miatt pedig nemzetközi együttműködést remélt. Ebben az olvasatban a BRICS-országok mint felemelkedő hatalmak helye a globális kormányzásban volt, és az előbbiek nagyobb befolyása és felelőssége csak modernizált nemzetközi szervezeteken keresztül érvényesülhetett.⁴⁰ Mindazonáltal az amerikai külpolitika egyre jobban szembesült revizionista kísérletekkel: már a Bush-elnökség végén sor került az orosz–grúz háborúra, és bár Obama elnök az amerikai–orosz kapcsolatok újraindítását szorgalmazta, a *reset* kezdeményezés pár éven belül elakadt, Washington és Moszkva viszonya pedig hűvösebb lett, különösen Ukrajna területi integritásának 2014-es orosz megsértése után. Az Ázsia felé fordulást célzó *pivot/rebalance* politikája sem hozott maradandó sikereket, különösen a Peking és Washington között kiéleződő gazdasági viták árnyékában. Közben az amerikai külpolitika liberális irányultsága a katonai erőre helyezett kisebb hangsúlyban volt tetten érhető: Obama elnök nemcsak az iraki és afganisztáni kivonulást szerette volna elérni (noha elnöksége alatt

³⁸ MCCORMICK 2010: 2.

³⁹ DANIELS 2014: 135.

⁴⁰ The White House 2010: 3–8, 40–46.

csupán az előbbit sikerült megvalósítani), hanem megpróbálta korlátozni a további amerikai katonai szerepvállalásokat is. E tekintetben elnökségének mérlege (főleg az afganisztáni csapatnövelés és a nagyszámú amerikai dróncsapások miatt) vegyesnek mondható, ám a szándék oly mértékben érződött (főleg a líbiai és a szíriai beavatkozás kérdésében), hogy külpolitikája a liberális szférába tartozó jeffersoni és wilsoni hagyományok egyvelegéént is értelmezhető.⁴¹ Az Obama-elnökség a nemzetközi kereskedelem tekintetében is vegyesen zárt: egyfelől proaktívan támogatta a csendes-óceáni és a transzatlanti szabadkereskedelmi megállapodások megkötését, másfelől csak az előbbit sikerült elérnie, míg az utóbbi az amerikai–európai érdekelteket (és bizonyos értékkülönbségeket) tette nyilvánvalóvá, miközben az elnök a WTO fellebbviteli testületének feltöltését is akadályozta. A 2016-os választáson a győzelemre leginkább esélyes elnökjelöltek közül már nemcsak a republikánus, hanem a demokrata oldal képviselői sem lelkesedtek az újabb szabadkereskedelmi megállapodásokért.

A liberális internacionalizmus főbb tézisei a 2010-es évek első felében vegyes társadalmi fogadtatásban részesültek. A Pew Research Center 2011-es felmérése szerint az amerikaiak 58%-a gondolta úgy, hogy az országnak inkább a hazai problémákkal kell foglalkoznia, és csak 33% akart aktív amerikai szerepet a világban. Ugyanakkor 53% helyeselte Washington szövetségeseinek figyelembevételét, míg 36% szorgalmazta, hogy az ország a saját érdekeit kövesse, az ENSZ-ről kialakult kép pedig 52% szemében volt kedvező, 32% szerint pedig nem. A demokráciát (a közel-keleti kormányzatok kontextusában) csupán 37% tartotta fontosnak, szemben a stabilitással, amelyet 52% helyezett előtérbe. A szabadkereskedelemtől 48% vélte, hogy kedvez az országnak, míg 41% szerint nem. Bár e vélemények a megkérdezettekkel társított politikai ideológiák mentén többnyire kismértékben változtak, éles különbségek mutatkoztak az inkább republikánusok felé húzó „elégedetlenek” és „nehezebb sorsban élő demokraták” részéről (különösen az Amerikai Egyesült Államok globális szerepvállalása és a szabadkereskedelem kérdésében).⁴² A szabadkereskedelem összetett megítélése a Pew Research Center 2015-ös felmérésében is tetten érhető volt:

⁴¹ SINGH 2012: 64–65.

⁴² Pew Research Center 2011.

míg a megkérdezettek 68%-a az ország számára kedvezőnek tekintette a nemzetközi kereskedelmet, a többség szerint a kereskedelmi megállapodások sem a munkahelyek bővülésének, sem a bérek emelkedésének nem tesznek jót, és ennek megfelelően a kereskedelmi ügyek a prioritások listájának legaljára kerültek. Mindezzel párhuzamosan a politikai megosztottság a kemény hatalom alkalmazásának kérdésében is megmutatkozott: az orosz–ukrán háború második évében a demokraták 47%-ával szemben a republikánusok 69%-a volt nyitott arra, hogy az Amerikai Egyesült Államok katonai erővel is megvédje NATO-szövetségeseit egy orosz támadás esetén, vagy hogy a NATO fegyverszállításokkal támogassa Ukrajnát (amit a republikánusok 60%-a szorgalmazott, a demokraták 39%-ával szemben). Közben az amerikai társadalomban általában stabil, de gyengülő tendenciát mutatott a NATO támogatottságának mértéke: ez összhangban volt a nagyobb NATO-tagok esetében mért tendenciákkal, ám hozzájuk képest a legalacsonyabb értéket mutatta (2009–2015 között 53%-ról 49%-ra csökkenve).⁴³

Konzervatív fordulat nacionalista-populista elemekkel

A liberális külpolitika válsága Donald J. Trump 2016-os elnökválasztási győzelmével vált tagadhatatlanná. A sokak számára váratlan és szoros választási eredmény tükrében valójában nem konzervatív diadal, hanem liberális összeomlás történt, ugyanis Hillary R. Clinton demokrata jelöltnek előbb Bernie Sanders progresszív koalícióját is maga mögé kellett utasítania, ami a pártvezetés közreműködése miatt az utóbbi tábor elitellenességét is fokozta a későbbi években. Közben a trumpi győzelem a republikánus táborban is törést hozott, különösen a külpolitika terén: a volt üzletember az amerikai kül- és biztonságpolitika alapvető téziseit, lényegében a kanti modell mindhárom pillérjét megkérdőjelezte,⁴⁴ amivel a konzervatív erőtérben belül is számos bírálatot magára rántott. Sőt, Donald J. Trump politikai ellenálló képessége révén számos, főleg jacksoni hagyományhoz köthető nézete láthatóan teret nyert az amerikai konzervatív külpolitikai gondolkodásban, amely

⁴³ STOKES 2016.

⁴⁴ WRIGHT 2016.

ezáltal az internacionalista, a realista és a nacionalista-populista táborok terepasztalává vált. Mindez további bizonytalanságot hozott, hiszen e táborok befolyásért vívott versenye gyakran változó részeredményeket hozott az egyes külpolitikai kérdésekben, amely fejlemények a külvilág szemében két leegyszerűsítő magyarázattal értelmezhetők. Egyrészt az elnök nem pusztán pragmatista, hanem egyenesen tranzakcionalista, vagyis külpolitikáját eseti alkuk alakítják. Másrészt a trumpi külpolitika leírásában már-már sztenderdnek számít az „izolacionista” jelző, különösen mivel az „America First” mottó a köztudatban az 1940-ben a második világháborúba való belépés megakadályozását célzó America First Bizottság nevére vezethető vissza (jóllehet, külpolitikai kontextusban a kifejezést már Woodrow Wilson is alkalmazta az első világháborúba való belépést megelőzően). Ez utóbbi magyarázat következetlen annak fényében, hogy az amerikai hegemoniát ért kihívások időszakájában Washington kifejezetten aktív külpolitikát folytat. A tranzakcionalista magyarázat már inkább következetes, ám részletesebb elemzésre szintén alkalmatlan, hiszen minden alkut különböző érdekek vezérelnek, amely utóbbiak valamilyen logika mentén rendezhetők. Létezik egy olyan olvasat, amely a trumpi külpolitikában (legalábbis az első elnöki ciklus esetén) a konzervatív internacionalizmus ismérveit azonosítja.

Donald J. Trump elnöksége konzervatív értelmezést kínált a liberális nemzetközi rend válságához. Egyrészt az egyes BRICS-országokban (kiváltképp a Kínai Népköztársaságban és az Oroszországi Föderációban) nem „felemelkedő hatalmakat”, hanem „revizionista erőket” látott,⁴⁵ ami fontos fordulat volt az amerikai külpolitikában: Washington már a publikus kül- és biztonságpolitikai dokumentumokban is a geopolitika visszatéréséről beszélt (noha a háttérben zajló szakpolitikai diskurzusokból a geopolitikai megfontolások soha nem tűntek el). Másrészt a hatalmi verseny ténye felerősítette a nemzetközi szervezetekkel szembeni konzervatív szkepszist: a különböző fórumok (például az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa vagy az Egészségügyi Világszervezet) ellenében megfogalmazott trumpi kritika alapját nemcsak az amerikai nemzeti szuverenitás megőrzésének, hanem az amerikai hatalmi pozíció aláásására irányuló revizionista törekvések kivédésének

⁴⁵ The White House 2017: 25–27.

igénye képezte. Más szóval a nemzetközi szervezetek korrumpálódtak, és már nem szolgálták az amerikai érdekeket. A második Trump-elnökségre készülve Marco Rubio külügyminiszter-jelölt a szenátusi meghallgatásán ezt úgy összegezte: „A hosszú hidegháború végének diadalérzéséből egy kétpárti konszenzus bontakozott ki, [...] miszerint elérkeztünk a történelem végéhez. [...] Ez nem csupán egy ábránd volt. Most már tudjuk, hogy veszélyes téveszme volt.”⁴⁶ Rubio ezzel a nemzetközi szabadkereskedelmi gyakorlatra is utalt, amelynek részeként a Trump-elnökség az első ciklusban főleg a Kínai Népköztársaság és bizonyos termékek (például acél és alumínium), a második ciklusban pedig az összes kereskedelmi partner vonatkozásában védő- és büntetővámokat alkalmazott. Washington célja az árukereskedelmi és beruházási kapcsolatok dinamikáinak, végső soron egy új nemzetközi kereskedelmi rendnek a kialakítása volt.⁴⁷ Az utóbbit új kereskedelmi alkuk hivatottak szentesíteni, amelyek közül az első ciklusban egyedül az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Megállapodást váltó USMCA-megállapodást ratifikálta a Szenátus, és így voltaképp ez volt az Amerikai Egyesült Államok első 250 évének utolsó klasszikus értelemben vett, átfogó szabadkereskedelmi szerződése. A protekcionista jegyekkel tűzdelt új amerikai hozzáállás korántsem volt népszerű a külvilág és a nemzetközi szakértők szemében, így a gyakran változó mértékű vámtarifákkal való fenyegetések meggyőző erejét nem a vonzeró, hanem a kiszámíthatatlanság és a politikai elrettentés adta. Az utóbbit Washington a hagyományos katonai erők és biztonsági kapcsolatok szférájában még látványosabban alkalmazta. Az amerikai kemény hatalom a diplomácia szinte állandó kísérője lett, ami egy furcsa ellentmondást is szült: Donald J. Trump úgy használt példátlanul konfrontatív, helyenként agresszív retorikát, hogy közben egyetlen háborút sem indított. Tartózkodva az iraki és afganisztáni tapasztalatok megisméltésének veszélyétől, Washington a furkósbótot inkább korlátozott katonai csapások és regionális szövetségek felfegyverzésének formájában alkalmazta. Összességében az Amerikai Egyesült Államok nem fordított hátat a világnak, csupán drasztikusan módosította külpolitikai eszköztárát és módszereit egy számára kedvezőbb nemzetközi rend alakítása érdekében.

⁴⁶ United States Congress 2025: 9.

⁴⁷ GREER 2025.

Az amerikai társadalom a 2010-es évek végére a liberális internacionalizmus főbb téziseit nemcsak árnyaltan, hanem fokozott politikai megosztottság szerint értékelt. A Pew Research Center 2018-as felmérése szerint az amerikaiak továbbra is az olyan témákat tekintették külpolitikai prioritásnak, mint például a terrorizmus, illetve a tömegpusztító fegyverek elterjedése elleni fellépés (amelyeket rendre a republikánusok 84%-a, illetve 64%-a, míg a demokraták 61%-a, illetve 68%-a helyeselt). Közben az olyan témák, mint például a demokrácia külföldi támogatása, a lista aljára csúszott, ráadásul kétpárti konszenzus szerint (a republikánusok mindössze 11%-a és a demokraták 22%-a látta ezt külpolitikai prioritásként). Mindazonáltal a politikai megosztottság egy sor más témában látványosabbá vált: a szövetségesekkel való kapcsolat javítását a demokraták 70%-a szorgalmazta, szemben a republikánusok 44%-ával, míg az amerikai katonai fölény megőrzését a republikánusok 70%-a helyeselt, de ugyanez csak a demokraták 34%-ára volt igaz. Az ENSZ támogatását a demokraták 47%-a, a republikánusoknak pedig csak a 28%-a kezelte prioritásként, míg a világrend működtetési költségeinek más országokra hárítását a republikánusok 56%-a, a demokratáknak pedig csak a 26%-a szorgalmazta.⁴⁸ A Pew Research Center egy másik, 2021-es felmérése tovább igazolta e megosztottságokat. A szövetségesekkel való kapcsolatok javításának szorgalmazása a demokrata oldalon 63%-ra csökkent, a republikánus térfélen maradt 44%. A katonai fölény megőrzése iránt a republikánusok 68%-a volt fogékony, a demokraták esetében ez tovább csökkent 30%-ra. Az ENSZ iránti támogatás mint külpolitikai prioritás mértéke a demokraták körében 39%-ra, a republikánusok körében 19%-ra esett, míg a világrend működtetési költségi áthárításának támogatása a republikánus oldalon 57%-ra, demokrata oldalon pedig 30%-ra erősödött.⁴⁹

Progresszív térnyerés a külpolitikában és a társadalomban

Ahogy Donald J. Trump 2016-os (majd 2024-es) választási győzelme új helyzetet teremtett az amerikai jobbkonzervatív oldalon, úgy Joseph R. Biden

⁴⁸ Pew Research Center 2018.

⁴⁹ MORDECAI-FAGAN 2021.

2020-as elnökválasztási győzelme is változásról tanúskodott a balliberális oldalon. A korábbi szenátor és alelnök alapvetően biztonsági elnökjelölt hírében állt, ugyanis kormányzati tapasztalatai és politikai állásfoglalásai tekintetében a demokrata térfélen ő képviselte leginkább a mérsékelt vonalat. Ugyanakkor Hillary R. Clintonhoz hasonlóan neki is számolnia kellett Bernie Sanders progresszív irányvonalával, amelyet ezúttal csak úgy sikerült háttérbe szorítani, hogy annak néhány programeleme átszívárgott a kormányzati politikába. Ez utóbbi azért sem tűnt rendkívüli fejleménynek, mert ahogy a Republikánus Párt jobbra, úgy a Demokrata Párt balra tolódott az egyes szakpolitikai kérdésekben az abortusztól kezdve az adóztatáson át a bevándorlásig bezárólag, így a mérsékelt és a progresszív csoportok és jelöltek világképe között érdemi különbség már nincs.⁵⁰ A külpolitikai gondolkodás esetében összetettebb a helyzet, ugyanis a két tábor között már vannak érdemi nézeteltérések, és mivel a demokrata ágon a külpolitikai értelmiségi elit többségében inkább a liberális internacionalista vonalhoz tartozik, a progresszív internacionalizmus tézisei kisebb képviselőhöz jutottak a Biden-elnökségben, ellentétben a korábbi Obama-csapattal, akiknek tagjai újrafelvételt nyertek az amerikai szövetségi kormányzatba.⁵¹ Mindazonáltal a progresszív gondolatok így is utat találhattak az amerikai külpolitikai döntéshozatal forrásaihoz. Egyrészt a bideni mandátum sok tekintetben a trumpi hagyaték felszámolásáról szólt, vagyis fennállt a lehetősége annak, hogy a (kül)politikai inga egy konzervatív/realista/nacionalista pontról egy progresszív/liberális/globalista pontra lendüljön. Másrészt viszont a liberális nemzetközi rend válsága a liberális külpolitikai gondolkodás egyes képviselőit is arra készítette, hogy a Trump-elnökség által célba vett tabukat ők is új megvilágításba helyezték. Jelzésértékű volt Jake Sullivan nemzetbiztonsági főtanácsadó azon felismerése, miszerint az amerikai középosztályt valóban cserbenhagyta a globalizáció,⁵² ugyanis az érintett embereket a 2016-os kampányban Hillary R. Clinton még száználmasnak nevezte, amiért csalódottságukban Donald J. Trump mögé sorakoztak.

⁵⁰ WRIGHT 2020.

⁵¹ CARDEN 2022.

⁵² SULLIVAN 2018: 15.

A Biden-elnökség jól szemléltette azt az általános igazságot, miszerint az egyes kormányváltások a változás és a folytonosság egyvelegét hozzák az amerikai kormányzatba. Joseph R. Biden a nemzetközi rend és biztonság kapcsán hasonló problémákat azonosított, mint elődje, jöllehet más megoldási javaslatokkal és súlypontokkal, amelyek részben progresszív nézeteket tükröztek. Egyrészt a geopolitika és a nagyhatalmi verseny jelentőségével egyetértett, ám az utóbbi helyett a hangsúlyt az alternatív politikai rendszerek versenyére helyezte: a nemzetközi politika főbb erőközpontjai nem pusztán a realista elméletek szerint versenyeznek érdekeik, hanem az idealista elméletek szerint bizonyos értékek védelméért. Ennek megfelelően a Biden-elnökség az elsődleges stratégiai kihívásként a revizionista külpolitikát autoriter kormányzatokon keresztül folytató hatalmak fellépését azonosította, amely nemcsak katonai agresszió, politikai beavatkozás, valamint technológiai és gazdasági nyomásgyakorlás formájában történik, hanem egy illiberális nemzetközi rend építését is szolgálja.⁵³ Másrészt Washington azt is világossá tette, hogy „az Egyesült Államok nem tud viszatérni a szokásos kerékvágáshoz, és a régi rendet nem lehet egyszerűen újjáépíteni”.⁵⁴ Megpróbálta szorosabban összezárni a liberális demokráciákat: ennek keretében került sor a Demokrácia Csúcsok tartására, illetve az úgynevezett *friend-shoring*, vagyis a globális termelési és kereskedelmi láncoknak a politikai értelemben is megbízhatóbb szövetségeseiken és partnereken keresztül történő átszervezési kísérletére. Ezzel párhuzamosan a Biden-elnökség kiemelt figyelmet fordított a korrupció témájára, amelyet az orosz és kínai befolyásszerzési gyakorlattal is összefüggésbe hozott,⁵⁵ jöllehet a Biden-elnökség (és egyben az Amerikai Egyesült Államok) első korrupcióellenes stratégiája csak helyenként utalt az autoriter rendszerek kihívására.⁵⁶ A gazdaság- és kereskedelempolitikában is érződtek a progresszív vonások: a klímapolitikai célokkal összhangban a Biden-elnökség támogatta a zöldátállást szorgalmazó, de egyúttal a szövetségi kormányzat adóbehajtási képességeit is javító, a hazai gyártást pedig protekcionista

⁵³ The White House 2022: 8.

⁵⁴ The White House 2021a: 8.

⁵⁵ BRANDS 2021.

⁵⁶ The White House 2021b: 7.

elemekkel védő „inflációcsökkentésről szóló törvényt”, továbbá szorgalmazta az OECD keretében fogant globális minimumadó külföldi ratifikációit. Mindemellett Washington folytatta a koronavírus-járvány előtti globalizációs trendek átértékelését: a Biden-csapat szemében a globalizáció amerikai veszteségeinek támogatása a demokrácia nemzetközi támogatását is háttérbe szorította.⁵⁷ A bideni kereskedelempolitika a „középosztályra hangolt külpolitika” keretében működött, ezért átfogó, vámok leépítését célzó megállapodások kötése helyett inkább a környezeti és munkavédelmi érdekek védelmére fókuszált, távlati célja pedig egy „új washingtoni konszenzus” szerint működő „új nemzetközi gazdasági rend” létesítése volt.⁵⁸ Közben a Biden-elnökség az amerikai kemény hatalmat is progresszív logika mentén alkalmazta, ami az orosz–ukrán háború példáján érződött: egyfelől a katonai erőmutatás lehetősége oly mértékben kikerült a diplomácia mögül, hogy a kritikusok szerint az a politikai elrettentés rovására ment,⁵⁹ másfelől Ukrajna 2022-es orosz invázióját követően Washington példátlan, átfogó és tartós szankciókat vetett ki Moszkvára, miközben egyszerre rendületlenül és kimérten adott fegyvert Kijevnek.

A Biden-elnökség végére az amerikai társadalom külpolitikai prioritásai nem sokat változtak. A Pew Research Center 2024-es felmérése alapján továbbra is a terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek elterjedése elleni fellépés volt a lista élén (kiegészülve az országba áramló illegális kábítószer elleni fellépéssel), a korábbiakhoz hasonló mértékű republikánus (83%-os és 59%-os) és demokrata (67% és 59%-os) támogatással. Közben a republikánusok 14%-a és a demokraták 23%-a kezelte prioritásként a demokrácia nemzetközi támogatását, amely ezzel a rangsor utolsó helyére szorult. A szövetségesek, pontosabban a NATO megerősítését a demokraták tekintik fontosabbnak (37%-kal), a republikánusok kevésbé (19%-kal), míg az amerikai katonai fölény megtartása sokkal népszerűbb a republikánusok körében (68%-kal), mint a demokraták körében (41%-kal). Az ENSZ megerősítésének elfogadottsága érdemben nem változott, sem a hangsúly, sem a megosztottság tekintetében: a demokraták 40%-a, míg a republikánusok

⁵⁷ BURNS–GREENFIELD 2020: 103.

⁵⁸ The White House 2023.

⁵⁹ WARD–GEDEON 2022.

20%-a tekintette ezt fontosnak. A világrend működtetési költségeinek más országokra hárítása népszerűbb maradt a republikánusok körében, ahol ezt 54% szorgalmazta, szemben a demokraták 33%-ával.⁶⁰ Miközben 2021–2024 között nem volt látható érdemi változás, hosszabb távon egy témában fordulat mutatkozott: Ukrajna támogatása 2016-ban még inkább a republikánusok körében volt népszerű – a NATO-n keresztül történő fegyverszállításokat a republikánusok 60%-a szorgalmazta, szemben a demokraták 39%-ával, ahogy a kelet-európai ország nyugati gazdasági támogatása is a republikánusok körében volt népszerű (69%-kal, szemben a demokraták 60%-ával).⁶¹ A Pew Research Center 2024-es felmérése ennek szöges ellentétjéről tanúskodott: Ukrajna támogatását a demokraták 37%-a, míg a republikánusok csupán 12%-a tekintette prioritásnak, ami nemcsak az amerikai társadalom érdeklődése, hanem politikai megosztottsága szempontjából is beszédes.⁶²

KONKLÚZIÓ

Az Amerikai Egyesült Államok és a külvilág kapcsolatában ma is felfedezhető az izolacionista-internacionalista tendenciák versenye, jóllehet ez inkább percepció kérdése. Washington továbbra is rendkívül aktív külpolitikát folytat, a sajátosan „amerikai internacionalizmus” azonban korántsem egységes: különböző típusai alapvetően a liberális, a realista és a konstruktivista világképek mentén képeznek alternatívákat. Az elmúlt évtizedben az amerikai kormányzatok gondolkodása és fellépése a nemzetközi térben a liberális, a konzervatív és a progresszív internacionalizmus főbb téziseinek alkalmazásáról tanúskodott. Az ideológiai jelzők átpolitizáltságot sugallhatnak, ami részben helytálló: a külpolitika az amerikai közéletben zajló viták szerves részét képezi, az egyes kormányzatok gyakorlata pedig jól reflektált a különböző választói világnézetekre. Egyrészt kimutatható a liberális irányzattal társított álláspontok gyengülő hazai támogatottsága,

⁶⁰ POUSTER–CLANCY 2024.

⁶¹ Pew Research Center 2016.

⁶² POUSTER–CLANCY 2024.

másrészt az alternatív irányzatok térnyerése a külpolitikában is láthatóvá teszi a társadalom politikai-ideológiai polarizációját.

Ennek megfelelően az elmúlt évtizedben egymást váltó elnökségek gyökeres fordulatokat hoztak az amerikai külpolitikába. Washington olyan fontos ügyekben változtatta álláspontját, mint a nemzetközi szervezetekkel kiépített viszony, a transzatlanti szövetség és biztonság támogatása, a kereskedelmi együttműködések fejlesztése, valamint általában az amerikai fellépés logikája és jellege. A változó külpolitika emellett felveti az amerikai belpolitikában jellemző koalícióépítés kérdését is: a republikánus és demokrata erők különböző világnézetekkel rendelkező táboroknak adnak átmeneti otthont, így a liberális, konzervatív és progresszív internationalista külpolitikában számolni lehet a rendre globalista, nacionalista és populista gondolatokkal is. Amennyiben az ezek háttérben meghúzódó érdek- és értékszövetségek csupán eseti és törekeny koalíciók, úgy az amerikai külpolitika kiszámíthatóságát is bizonytalanság övezi. A folytonosságot a geopolitikai realitások jelentik, amelyek a kiújuló hatalmi verseny korszakában az Amerikai Egyesült Államok számára világpolitikai aktivitást és így az amerikai internacionalizmus folyamatos megújulását garantálják.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BLOODWORTH, Jeff (2009): From Progressive to Liberal Internationalism: Carl Albert, Helen Douglas, and the Making of a Postwar Consensus. *The Journal of The Historical Society*, 9(4), 493–514. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1540-5923.2009.00285.x>
- BRANDS, Hal (2021): The Emerging Biden Doctrine. *Foreign Affairs*, 2021. június 29. Online: https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-06-29/emerging-biden-doctrine?check_logged_in=1
- BURNS, William J. – THOMAS-GEENFIELD, Linda (2020): The Transformation of Diplomacy. *Foreign Affairs*, 99(6), 100–111.
- BUSH, George – SCOWCROFT, Brent (1998): *A World Transformed*. New York: Knopf.
- CARDEN, James (2022): The Company Men Behind Biden's Foreign Policy 'Blob'. *Asia Times*, 2022. május 3. Online: <https://asiatimes.com/2022/05/the-company-men-behind-bidens-foreign-policy-blob/>
- CONTINETTI, Matthew (2022): *The Right. The Hundred Year War for American Conservatism*. New York: Basic Books.

- CROTHERS, Lane (2011): The Cultural Roots of Isolationism and Internationalism in American Foreign Policy. *Journal of Transatlantic Studies*, 9(1), 21–34. Online: <https://doi.org/10.1080/14794012.2011.550774>
- DANIELS, Michael (2014): American “Declinism”: A Review of Recent Literature. *Parameters*, 44(4), 135–140. Online: <https://doi.org/10.55540/0031-1723.2976>
- DAWLEY, Alan (2003): *Changing the World. American Progressives in War and Revolution*. Princeton: Princeton University Press.
- DEUDNEY, Daniel – IKENBERRY, G. John (1999): The Nature and Sources of Liberal International Order. *Review of International Studies*, 25(2), 179–196. Online: <https://doi.org/10.1017/S0260210599001795>
- DOYLE, Michael W. (1983): Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs. *Philosophy & Public Affairs*, 12(3), 205–235. Online: <http://www.jstor.org/stable/2265298>
- DUECK, Colin (2003): Hegemony on the Cheap. Liberal Internationalism from Wilson to Bush. *World Policy Journal*, 20(4), 1–11. Online: <https://www.jstor.org/stable/40209884>
- DUECK, Colin (2010): *Hard Line. The Republican Party and U.S. Foreign Policy since World War II*. Princeton: Princeton University Press. Online: <https://doi.org/10.2307/j.ctt7tc91>
- DUECK, Colin (2020): *Age of Iron. On Conservative Nationalism*. New York: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190079369.001.0001>
- ETTINGER, Aaron (2020): Is There an Emerging Left-wing Foreign Policy in the United States? *International Journal*, 75(1), 24–48. Online: <https://doi.org/10.1177/0020702020914>
- FUKUYAMA, Francis (1989): The End of History? *The National Interest*, (16), 3–18. Online: <https://www.jstor.org/stable/24027184>
- GREER, Jamieson (2025): Trump’s Trade Representative: Why We Remade the Global Order. *The New York Times*, 2025. augusztus 7. Online: <https://www.nytimes.com/2025/08/07/opinion/trump-trade-tariffs.html>
- JACKSON, Van (2018): Wagering on a Progressive Versus Liberal Theory of National Security. *Texas National Security Review*, 2(1), 178–183.
- JACKSON, Van (2022): Left of Liberal Internationalism: Grand Strategies within Progressive Foreign Policy Thought. *Security Studies*, 31(4), 553–592. Online: <https://doi.org/10.1080/09636412.2022.2132874>
- JACKSON, Van (2024): *Grand Strategies of the Left. The Foreign Policy of Progressive World-making*. New York: Cambridge University Press.
- KANT, Immanuel (1971): *Az örök béke*. Bukarest: Kriterion.
- KNOCK, Thomas J. (2009): “Playing for a Hundred Years Hence”. In IKENBERRY, G. John et al.: *The Crisis of American Foreign Policy. Wilsonianism in the Twenty-first Century*. Princeton: Princeton University Press, 25–52.
- KRAUTHAMMER, Charles (1985): Isolationism, Left and Right. *The New Republic*, 192(10), 18–25.
- MAGYARICS Tamás (2014): *Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Mítosz és valóság: érdekek és értékek*. Budapest: Antall József Tudásközpont.

- MANDELBAUM, Michael (2002): *The Ideas That Conquered the World. Peace, Democracy, and Free Markets in the Twenty-first Century*. New York: Public Affairs.
- MCCORMICK, James M. (2010): *American Foreign Policy and Process*. Boston: Wadsworth.
- MCCRISKEN, Trevor B. (2003): *American Exceptionalism and the Legacy of Vietnam: US Foreign Policy since 1974*. New York: Palgrave Macmillan.
- MILLER, Paul D. (2016): *American Power & Liberal Order. A Conservative Internationalist Grand Strategy*. Washington D.C.: Georgetown University Press.
- MEAD, Walter Russell (2002): *Special Providence. American Foreign Policy and How It Changed the World*. New York: Routledge.
- MORDECAI, Mara – FAGAN, Moira (2021): Americans' Views of Key Foreign Policy Goals Depend on Their Attitudes Toward International Cooperation. *Pew Research Service*, 2021. április 23. Online: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2021/04/23/americans-views-of-key-foreign-policy-goals-depend-on-their-attitudes-toward-international-cooperation/>
- NAU, Henry R. (2008): Conservative Internationalism. *Policy Review*, (150), 3–44.
- NAU, Henry R. (2013): *Conservative Internationalism. Armed Diplomacy under Jefferson, Polk, Truman, and Reagan*. Princeton: Princeton University Press. Online: <https://doi.org/10.2307/j.ctvc77cnp>
- NAU, Henry R. (2018): Why “Conservative,” Not Liberal, Internationalism? *Orbis*, 62(1), 22–29. Online: <https://doi.org/10.1016/j.orbis.2017.11.008>
- NYE, Joseph S. Jr. (1988): Neorealism and Neoliberalism. *World Politics*, 40(2), 235–251.
- Pew Research Center (2011): Beyond Red vs. Blue: The Political Typology. *Pew Research Center*, 2011. május 4. Online: <https://www.pewresearch.org/politics/2011/05/04/section-9-foreign-policy-and-national-security/>
- Pew Research Center (2018): Conflicting Partisan Priorities for U.S. Foreign Policy. *Pew Research Center*, 2018. november 29. Online: <https://www.pewresearch.org/politics/2018/11/29/conflicting-partisan-priorities-for-u-s-foreign-policy/>
- POUSHTER, Jacob – CLANCY, Laura (2024): What Are Americans' Top Foreign Policy Priorities? *Pew Research Center*, 2024. április 23. Online: <https://www.pewresearch.org/global/2024/04/23/what-are-americans-top-foreign-policy-priorities/>
- RANA, Aziz (2022): Left Internationalism in the Heart of Empire. *Dissent*, 69(3), 12–26. Online: <https://doi.org/10.1353/dss.2022.0061>
- RUSSET, Bruce – ONEAL, John R. (2001): *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations*. New York: W.W. Norton.
- SCHAKE, Kori (2024): The Case for Conservative Internationalism. *Foreign Affairs*, 103(1), 77–86.
- SINGH, Robert (2012): *Barack Obama's Post-American Foreign Policy. The Limits of Engagement*. New York: Bloomsbury Academic. Online: <https://doi.org/10.5040/9781780931111>
- SNYDER, Jack (2004): One World, Rival Theories. *Foreign Policy*, (145), 52–62.

- STOKES, Bruce (2016): 2016 Election: American Foreign and Economic Policy Views Presentation. *Pew Research Service*, 2016. január 15. Online: <https://www.pewresearch.org/global/2016/01/15/2016-election-american-foreign-and-economic-policy-views-presentation/>
- SULLIVAN, Jake (2018): The World After Trump. How the System Can Endure. *Foreign Affairs*, 97(2), 10–19.
- The White House (2010): *National Security Strategy*. Washington D.C.: The White House.
- The White House (2017): *National Security Strategy of the United States of America*. Washington D.C.: The White House.
- The White House (2021a): *Interim National Security Strategic Guidance*. Washington D.C.: The White House.
- The White House (2021b): *United States Strategy on Countering Corruption*. Washington D.C.: The White House.
- The White House (2022): *National Security Strategy*. Washington D.C.: The White House.
- The White House (2023): Remarks by National Security Advisor Jake Sullivan on Renewing American Economic Leadership at the Brookings Institution. *The White House*, 2023. április 27. Online: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/04/27/remarks-by-national-security-advisor-jake-sullivan-on-renewing-american-economic-leadership-at-the-brookings-institution/>
- United States Congress (2025): *The Nomination of Hon. Marco Rubio to be U.S. Secretary of States. Hearing before the Committee on Foreign Relations, United States Senate*. Washington D.C.: U.S. Government Publishing Office.
- WALZER, Michael (2018): *A Foreign Policy of the Left*. New Haven: Yale University Press.
- WARD, Alexander – GEDEON, Joseph (2022): What Biden Means by ‘Sanctions Never Deter’. *Politico*, 2022. március 25. Online: <https://www.politico.com/newsletters/national-security-daily/2022/03/25/what-biden-means-by-sanctions-never-deter-0020602>
- WERTHEIM, Stephen (2024): Internationalism/Isolationism: Concepts of American Global Power. In BRESSNER, Daniel – BRENES, Michael (szerk.): *Rethinking U.S. World Power*. Cham: Springer Nature Switzerland, 49–88.
- WRIGHT, Thomas (2016): The 2016 Presidential Campaign and the Crisis of US Foreign Policy. *Lowy Institute for International Policy*, 2016. október 7. Online: <https://www.lowyinstitute.org/publications/2016-presidential-campaign-crisis-us-foreign-policy>
- WRIGHT, Thomas (2020): The Real Progressive–Centrist Divide on Foreign Policy. *The Atlantic*, 2020. február 18. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/02/progressive-centrist-divide/606646/>